

Przedmowa

Problematyka czynów zabronionych narażających dobra prawne na niebezpieczeństwo doczekała się wielu opracowań. Fakt ten można w dużej mierze tłumaczyć tym, że nauka prawa karnego stara się wyjść naprzeciw określonym zjawiskom społecznym, a takim jest niewątpliwie wzrost ilości typów czynów zabronionych polegających na spowodowaniu zagrożenia dla dóbr prawnych. Wśród wspomnianych opracowań, w polskiej literaturze karnistycznej dominują prace, które dotyczą narażenia na niebezpieczeństwo w ogólności tzn. w odniesieniu do wszelkich dóbr prawnych. Stanowią one bez wątpienia cenny wkład w rozwój badań nad problematyką karalności na tzw. przedpolu naruszenia dobra prawnego, a także nad pojęciem i funkcją przestępstw z zagrożenia.

Niniejsze opracowanie poświęcone jest określonemu obszarowi wskazanej wyżej problematyki, a mianowicie czynom zabronionym narażającym na niebezpieczeństwo życie i zdrowie ludzkie. Tym, co wyróżnia typy będące przedmiotem analizy w niniejszej pracy, są właśnie wymienione dobra prawne, będące przedmiotem prawnokarnej ochrony na etapie poprzedzającym ich naruszenie. Od ukazania się przeszło 30 lat temu pracy *Wojciecha Radeckiego*¹ brak jest w polskiej literaturze opracowania poświęconego temu problemowi, dlatego nieśmiała próba wypełnienia tej swoistej luki wydaje się być uprawniona.

Z uwagi na usytuowanie zdrowia i życia ludzkiego w hierarchii chronionych przez prawo karne wartości, ustawodawca zdecydował się na kryminalizację czynów narażających na niebezpieczeństwo te dobra, w bardzo szerokim zakresie. W związku z tym, z prawnokarną reakcją – w szerokim tego słowa znaczeniu – mamy do czynienia w przypadku zachowań stwarzających jeszcze bardzo odległe niebezpieczeństwo dla życia i zdrowia ludzkiego, jaki w przypadku zachowań stwarzających niebezpieczeństwo o bardzo wysokim prawdopodobieństwie zaistnienia naruszenia tych wartości. Dlatego omawiając narażenie życia i zdrowia ludzkiego na niebezpieczeństwo w kontekście prawnokarnej reakcji, należało uwzględnić szerokie rozumienie tej gałęzi prawa, obejmującej swym zakresem normowania nie tylko przestępstwa, lecz także wykroczenia. Szerokie i przekrojowe ujęcie tej problematyki pozwoli na pełne poznanie zakresu penalizacji w tym obszarze i zorientowanie się czy odpowiada on rzeczywistym potrzebom ochrony życia i zdrowia ludzkiego.

W pierwszym rozdziale niniejszej dysertacji omówiono zagadnienie wyjściowe i centralne dla całej grupy analizowanych przestępstw i wykroczeń, stanowiące ich substrat, a mianowicie zjawisko niebezpieczeństwa w rozumieniu prawa karnego. W doktrynie od dawna ugruntowane jest wszak stanowisko, że pojęcie niebezpieczeństwa jest elementem decydującym o swoistych cechach grupy przestępstw z zagrożenia². Uwaga ta w całej rozciągłości może być odniesiona również do wykroczeń. Zastanović się zatem należało, czy

---

¹ W. Radecki, *Przestępstwa narażenia życia i zdrowia*.

² T. Kaczmarek, *Spoleczne niebezpieczeństwo czynu*, s. 18.

niebezpieczeństwo na gruncie Kodeksu karnego znamienne jest tymi samymi cechami co na gruncie Kodeksu wykroczeń. Kwestia ta musi być rozważana przez pryzmat takich cech tego zjawiska, które częstokroć decydują o przestępności czynu, a mianowicie powszechność i bezpośredniość. Te dwie cechy zasadniczo stanowią granicę oddzielającą znamiona przestępstwa od odpowiadającego mu wykroczenia. Kolejną wymagającą analizy kategorią tego zjawiska jest niebezpieczeństwo konkretne i abstrakcyjne. Uchwycenie różnic istniejących między tymi ostatnio wymienionymi kategoriami, jest bowiem również bardzo istotne dla wyznaczenia granicy między przestępstwem a wykroczeniem. Pogląd, że omawiane wykroczenia niosą za sobą jedynie abstrakcyjne zagrożenie, przestępstwa zaś – zagrożenie konkretne, stanowi bowiem *communis opinio* w literaturze przedmiotu. Rozważania poczynione w tym miejscu stanowiły swoisty punkt wyjściowy dla późniejszej, już szczegółowej analizy konstrukcji konkretnych przestępstw i wykroczeń i związku zachodzącego między tymi dwiema kategoriami czynów, a przede wszystkim do poszukiwania odpowiedzi na pytanie, czy cechy niebezpieczeństwa znamienne dla prawa karnego *sensu stricto* wykluczają od razu zakwalifikowanie zachowania jako wykroczenia.

Kolejny rozdział poświęcony jest konstrukcji omawianych czynów zabronionych. W tej części pracy podlegało omówieniu zagadnienie sposobu, w jaki sprowadzone zostaje niebezpieczeństwo. Problematyka skutkowego czy też nieskutkowego charakteru omawianych czynów, a przede wszystkim udzielenie odpowiedzi na pytanie, co stanowi skutek w tej grupie. Zagadnienie to ma niebagatelne znaczenie praktyczne, ponieważ zdecydowana większość omawianych przestępstw jest znamienna skutkiem, a zdecydowana większość wykroczeń ma charakter formalny (bezsukutowy). Jest to także miejsce dla omówienia strony podmiotowej oraz kryteriów normatywnego przypisania skutku w tej grupie czynów.

Przedmiotem rozważań trzeciego rozdziału są kwestie dotyczące prawnokarnej oceny form stadialnych omawianych przestępstw, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki usiłowania. W rozdziale tym poruszono kontrowersyjne zagadnienia dopuszczalności konstruowania usiłowania przestępstw abstrakcyjnego narażenia na niebezpieczeństwo, opowiadając się za dopuszczalnością takiej konstrukcji, a wszelkie wypracowane przez naukę prawa karnego założenia teoretyczne przełożono na grunt konkretnych prawno-karnych regulacji.

W czwartym rozdziale omówiono zagadnienie o największej doniosłości praktycznej, a mianowicie problematykę obszarów stycznych przestępstw i wykroczeń narażających życie i zdrowie ludzkie na niebezpieczeństwo. Potrzeba zajęcia się tą kwestią jest tym bardziej oczywista, że niejednokrotnie wskazane wartości są, tak w Kodeksie karnym, jak i Kodeksie wykroczeń, chronione w ramach takich samych, szerszych, zdematerializowanych dóbr prawnych. Przykładem jest tu choćby bezpieczeństwo w ruchu czy przeciwpożarowe. Gdy uwzględni się przy tym, że od strony przedmiotowej zachowania sprawcy przestępstwa i sprawcy wykroczenia są do siebie podobne, to tym bardziej jako zasadna jawi się potrzeba poczynienia rozważań w tym temacie. Z uwagi na wspomniane wyżej podobieństwo przestępstw i wykroczeń, uzasadnione było dokonywanie rozważań osobno w każdej grupie, wyodrębnionej w oparciu o okoliczności, w jakich do narażenia dochodzi. Gdzie indziej bowiem tkwi różnica, jeśli wziąć pod uwagę narażenie w ruchu drogowym, a gdzie indziej, jeśli wziąć pod uwagę np. narażenie na zakażenie chorobą zakaźną. Analiza stosownych unormowań Kodeksu karnego i Kodeksu wykroczeń dotyczących tej

materii pozwala na spostrzeżenie, że różnice między tymi czynami zabronionymi ogniskują się w różnych sferach.

Piąty, ostatni rozdział pracy poświęcony został analizie praktyki sądowej w odniesieniu do omawianych przestępstw i wykroczeń. Dla uzyskania możliwie najbardziej reprezentatywnych wniosków, badaniami objęto cztery sądy rejonowe, różniące się zasadniczo wielkością, a także charakterystyką terenów położonych w obszarze ich właściwości. Celem przeprowadzonych badań było przede wszystkim poznanie, w oparciu o analizę akt sądowych, z jakimi problemami praktycznymi spotykają się organy procesowe przy okazji prowadzenia spraw o przestępstwa i wykroczenia będące przedmiotem rozważań w niniejszej pracy.

Podkreślenia wymaga, że wszelkie rozważania w niniejszej rozprawie prowadzone były prawie wyłącznie na gruncie regulacji Kodeksu karnego i Kodeksu wykroczeń z pominięciem regulacji zawartych w ustawach pozakodeksowych dotyczących tej materii. Jednakże uwagi natury ogólnej, które sformułowane zostały w oparciu o analizę przepisów Kodeksu karnego i Kodeksu wykroczeń z powodzeniem odniesione być mogą do wszelkich przestępstw i wykroczeń narażających życie i zdrowie ludzkie na niebezpieczeństwo, które sypizowane zostały w innych ustawach.

Obszerna i złożona problematyka podjętego tematu nie pozwala na wyczerpujące omówienie wszystkich zagadnień z nim związanych. Ich analiza znacznie przekraczałaby ramy objętościowe niniejszego opracowania. Rozprawa nie stawia sobie tak rozległego i ambitnego zadania. Refleksja nad tematyką podjętą w pracy, służyć ma przynajmniej zbliżeniu się do poznania odpowiedzi na pytanie o zakres penalizacji narażenia życia i zdrowia ludzkiego na niebezpieczeństwo, a przede wszystkim do zarysowania granic między przestępstwami a wykroczeniami w tej grupie. Konieczne było także zbadanie, czy praktyka sądowa również dostrzega przedstawione w pracy zagadnienia problemowe i jakie trudności występują w związku ze stosowaniem omawianych przepisów.

W rozprawie wykorzystano literaturę fachową poświęconą tej tematyce, a także orzecznictwo sądów powszechnych i Sądu Najwyższego. Dane wykorzystane w rozdziale dotyczącym praktyki sądowej, uzyskane zostały bezpośrednio w sądach, w których przeprowadzono badania, a także w Ministerstwie Sprawiedliwości.

Praca opiera się na stanie prawnym aktualnym na dzień 1.7.2014 r.

Niniejsza monografia stanowi poprawioną wersję rozprawy doktorskiej, obronionej na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego w 2014r. Autor poczytuje sobie za swój miły obowiązek złożenie serdecznego podziękowania Promotorowi Panu prof. dr hab. *Markowi Bojarskiemu* za okazaną pomoc, poświęcony czas i cierpliwość. Słowa wdzięczności należą się również Szanownym Recenzentom Pani dr hab. *Ewie Guzik-Makaruk* prof. UwB oraz Panu dr hab. *Januszowi Sawickiemu* prof. UWŕ, których niezwykle cenne uwagi pozwoliły na przygotowanie rozprawy do druku

Rzeszów, wrzesień 2014 r.

Marcin Dudzik